

Biografisch coachen in de breedte

Een boekje met aanbevelingen

Gabriël Prinsenbergh

Biografisch coachen in de breedte

Een boekje met aanbevelingen

Gabriël Prinsenbergh

ISBN 978 90 8560 340 5

NUR 752 / THEMA JHMC

© 2024 Uitgeverij SWP Amsterdam

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch door fotokopieën, opnamen of enig andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Inhoud

Inleiding	7
1. Hoe word je biograaf van gewone mensen en ga je ermee aan de slag?	9
2. Biografisch interview	37
3. Keuzebiografie: bevrijding of een nieuw keurslijf?	43
4. Wat brengt ons in beweging? Over bezieling en zingeving	61
5. Inspiratiebronnen voor het biografisch werken:	69
A. Labyrint	70
B. School van Chartres	72
C. De zeven schone kunsten	73
D. De zevenindeling van de levensfasen	74
E. De zevenjarencyclus	76
F. De vier elementen in een gesprek	80
G. Twaalf stappen in een ontwikkelingsgesprek	81
Over de auteur	93

Inleiding

Een boekje met aanbevelingen is de ondertitel van deze publicatie en zij is bestemd voor werkers in agogische beroepen en andere belangstellenden met specifieke interesse voor het levensverhaal, de levensloop en de loopbaan. Sinds de jaren tachtig heb ik mij, naast een aantal andere pioniers, ingezet voor de ontwikkeling van de methodiek van het *biografisch werken* door middel van onderwijs aan verschillende hogescholen in Nederland, België en de Bondsrepubliek, tijdens seminars, meerjarige opleidingen en door het publiceren van een aantal boeken over dit onderwerp.

De titel van dit boekje, *Biografisch coachen in de breedte*, heb ik enerzijds gekozen om aan te geven dat het *biografisch leren en werken*, dat tijdens contacten met een biografisch coach plaatsvindt, gericht zou moeten zijn op de sociale context van de cliënt (hoofdstuk 'Keuzebiografie: bevrijding of een nieuw keurslijf?').

Doorgeschoten individualisme en teloorgang van solidariteit en engagement heeft helaas ook in het 'verder ontwikkelen van een eigen identiteit', een gericht zijn op zichzelf te veel in het middelpunt geplaatst. De filosoof Wilhelm Schmidt stelt dat de levenskunst de betekenis van het individu wil bevestigen, maar dat mag echter niet worden verward met de versterking van een gefixeerdeheid van het individu op zichzelf, omdat egocentriciteit het feit dat je op anderen bent aangewezen miskent. Dat geldt mijns inziens ook voor het biografisch werken – dat een bijzondere toepassing is van de levenskunst – waarin een degelijk besef van ons tijdsbeeld en de diverse repercussies van onze huidige samenleving op drift, een serieuze en zorgvuldige coach niet mag ontgaan.

Een andere reden om dit boekje wat breedschaliger aan te bieden heeft te maken met het eerste onderwerp. *Hoe word ik biograaf van gewone mensen?* Enkele biografiecoaches noemen zich tegenwoordig *biograaf*. Omdat ik daarover wel eens mijn wenkbrauwen moest fronsen schreef ik onder meer dit essay om het fenomeen eens van verschillende kanten te onder-

zoeken. Vanouds is een biograaf immers een min of meer gerenommeerd schrijver die na intensief onderzoek het levensverhaal van een bekende man of vrouw uit de doeken doet, dat dan van alle kanten wordt gewikt en gewogen. Dat sommige coaches zich *biograaf* noemen, vind ik an sich een opmerkelijk fenomeen. In hoeverre is het begrip *biograaf* aan het veranderen of moeten we de definitie daarvan verbreden? Welke competenties mogen hierbij niet ontbreken? Wellicht dat deze zoektocht enig soelaas zal bieden. Het aanvullende hoofdstuk 'Biografisch interview' kan gezien worden als toevoeging op dit hoofdstuk.

In 'Wat brengt ons in beweging? Over bezieling en zingeving' worden enkele thema's besproken die voor het biografisch werken uitermate belangrijk zijn. Wat ons wezenlijk motiveert of in beweging brengt, raakt immers de grond van ons bestaan en maakt het leven zinvol.

Met de laatste bijdrage 'Inspiratiebronnen voor het biografisch werken' als dessert, heb ik enkele tekstfragmenten verzameld en bewerkt uit mijn eerste boek *De tocht door het labirint* uit begin jaren negentig, de prille jaren van het biografisch coachen. Daarin heb ik in een aantal hoofdstukken verschillende aspecten beschreven die voor mij als inspiratiebronnen golden.

Gabriël Prinsenbergh

1. Hoe word je biograaf van gewone mensen en ga je ermee aan de slag?

Het voornaamste kenmerk van het specifiek menselijke leven is dat het altijd gevuld is met gebeurtenissen die uiteindelijk als een verhaal verteld kunnen worden'

— HANNAH ARENDT, FILOSOFE

Hannah Arendt

Zou deze vraag een vijftigtal jaren terug ook zomaar gesteld kunnen worden? In ieder geval was het beschrijven van het leven van een onbekende niet gebruikelijk. Ook nu nog ligt het vooralsnog voor de hand dat een biograaf zich vooral bezighoudt met het beschrijven van het individuele leven van een bekende, of nog liever, een beroemdheid. Maar het aloude woord *biograaf* en het resultaat van zijn of haar noeste arbeid, de *biografie*, hebben intussen inhoudelijk een bredere betekenis gekregen. Naast het feit dat er in toenemende mate ook biografieën worden geschreven van nog levende coryfeeën zien we dat het vertelde of geschreven levensverhaal in

onze tijd niet alleen meer toebehoort aan 'grote mannen of vrouwen', maar meer en meer toegankelijk is geworden.

Het levensverhaal of de biografie is niet meer alleen een geschreven tekst over de wederwaardigheden tijdens iemands levensloop. Het is ook een eigen thema geworden in het alledaagse leven van mensen die willen leren van eigen ervaringen en er tevens meer inzicht in willen verkrijgen, om daardoor aan de slag te gaan het eigen verhaal met anderen te delen of op schrift te stellen. (Daarnaast zien we steeds meer mensen op onderzoek uitgaan om via stamboomonderzoek of het gebruik van DNA hun afkomst te ontraadselen. Of daardoor meer belangstelling ontstaat in het eigen levensverhaal is nog de vraag). Eveneens zien we een groeiende interesse om naast het eigen levensverhaal ook dat van anderen in kaart te brengen. Tijdens mijn jarenlang gegeven seminars over levensloop en levensverhaal ontmoette ik geregeld deelnemers die een levensverhaal van één of meer van hun dierbaren hadden samengesteld en in eigen beheer hadden uitgegeven.

In de loop van de afgelopen decennia ontstond, binnen sociaal-agogische beroepen met name in zorg en hulpverlening – het onderwijs, het vormingswerk en het pastoraat – meer en meer de behoefte om het levensverhaal, de biografie van cliënt, student of bewoner onder de aandacht te brengen. Een van de meest in het oog springende voortvloeisels daarvan is de ontwikkeling van het fenomeen *biografisch leren en werken*, (andere namen zijn *biografische hulpverlening*, *biografisch onderzoek*, *biografisch coachen* en *biografiek*). Het is een werkwijze of methodiek, die gebruikmaakt van het narratieve interview, met gestructureerde verhalen over persoonlijke gebeurtenissen waarin ervaringen, stagnaties en mogelijke oplossingen worden besproken. 'Het biografisch leren en werken kan gezien worden als een persoonlijk onderzoek om het eigen bestaan in kaart te brengen, de eigen en specifieke passies en drijfveren te leren kennen met als doel zin en betekenis van het leven – in de context van eigen tijd en samenleving – beter te kunnen begrijpen en te accepteren.'¹⁾

Min of meer synchroon met deze ontwikkeling kwam ook de narratieve psychologie als methode in beeld waarin de mens wordt gezien als een verhalenverteller. Daarbij gaat het naast wetenschappelijk onderzoek ook om een concrete interventiemethode voor hulpverlening, eerst vooral gericht op ouderen en later ook voor andere doelgroepen.²⁾

Ook de Narratieve Therapie van Michael White heeft een grote bijdrage geleverd aan het op de kaart zetten van het belang van levensverhalen. De gesprekspartnerbehandelaar geeft hierin prioriteit aan de verhalen, de kennis en bekwaamheden van zijn of haar cliënten, zodat ze bij wijze van spreken hoofdauteur blijven van hun narratief. Om dit te bewerkstelligen kent de narratieve theorie een vijftal gespreksmethodieken die de authenticiteit van de cliënt sterk bevorderen: externaliserende gesprekken, re-authoring gesprekken, rememberingsgesprekken, definitionele ceremonies en scaffolding gesprekken. ³⁾

Voordat in deze verhandeling verder wordt ingegaan op de invloed van het biografisch genre, maar ook op nauw verwante thema's voor de praktijk van het biografisch leren en werken, wil ik eerst beide hierboven genoemde aloude begrippen *biograaf* en *biografie* nader onder de loep nemen om de huidige ontwikkelingen ten aanzien van het werken met de biografie of het levensverhaal in een bredere context te kunnen plaatsen. Het lijkt mij interessant in dit verband ook verschillende inspiratiebronnen op te sporen, zodat de biografisch werker als professionele luisteraar meer inhoudelijk en met toewijding te werk kan gaan!

Laten we eerst eens kijken naar het woord *biograaf*. Het stamt uit het Oudgrieks en is een samenvoeging van *bios*, leven en *graphein*, schrijven. Een biograaf beschrijft het levensverhaal van een persoon naar keuze. Hij of zij kan dat doen als non-fictie-auteur, als historicus, als literair schrijver of zelfs als ghostwriter (een auteur die op verzoek schrijft onder andermans naam). Maar ook als leek, bijvoorbeeld door het samenstellen van een familiegeschiedenis. Voortbouwend op de hierboven omschreven betekenis van het woord *biograaf*, is een biografie een beschrijving van het leven. Daarnaast moeten we hierbij onmiddellijk toevoegen dat, wanneer een schrijver de biografie van zichzelf beschrijft er een *autobiografie* ontstaat. Ook dat woord is een Griekse samenvoeging *auto*: zelf, *bios*: leven en *graphein*: schrijven.

De kortste beschrijving van het woord *biografie* is 'een op schrift gestelde en doorgaans gepubliceerde levensbeschrijving van een persoon' (Wikipedia). Of dat nu een bekend of zelfs beroemd persoon is of de huishoudelijke hulp van de burens, is om het even. Ook zegt deze korte definitie niets over de kwaliteit van het levensverhaal. De geïnteresseerde lezer, die

van het biografisch genre houdt en belangstelling toont voor levensverhalen, ook van tijd- en lotgenoten, zal hier wel een en ander aan willen toevoegen.

Enigszins ontevreden ging ik op zoek naar een aanvullende begripsomschrijving, die ik allereerst vond in het degelijke van oorsprong negentiende-eeuwse Duitse *Brockhaus Lexikon*, uitgave 1984. Daar is een biografie 'een uitgewerkte of voltooide beschrijving van het leven van een bepaald individu. Deze historisch gegronde presentatie omvat zowel de uiterlijke geschiedenis alsook de innerlijke ethische ontwikkeling van het individu. Er wordt een onderscheid gemaakt tussen een *curriculum vitae*, dat alleen maar de hoofdmomenten van een leven samenvoegt.'

Intussen realiseerde ik mij dat de gewoonte direct het internet op te gaan om snel de nodige informatie te vergaren ook bij mij al flink was ingeburgerd, zodat mijn boekenkast er onnodig bijstond, terwijl ik prima ben bedeed met vakliteratuur van de bovenste plank. Al in 1956 verscheen *De structuur van de biografie* van literatuurwetenschapper en hoogleraar Sem Dresden (1914-2002) en later, in 1987, zijn herziene studie *Over de biografie*. Volgens Dresden is de 'definitie' (*een biografie is het verhaal van een mensenleven*), niet alleen een open deur, maar 'een zo bekende banaliteit dat men er nauwelijks verder bij hoeft stil te staan'. Desondanks liggen er, volgens de auteur, in deze bewering enkele vraagstukken verborgen, zoals de zekerheid dat de biografie *slechts mogelijk is in de vorm van een verhaal* en dat men zich dus dient af te vragen welke wetmatigheden er in ieder verhaal besloten liggen. Niemand vertelt zo beeldend als een kind dat kan. Zijn verhaal gaat altijd gepaard met zijn spel, terwijl wij als volwassenen veelal in een paar minuten de belevenissen van een hele dag samenvatten. 'Het geschreven verhaal blijkt een abstracte tussenvorm te zijn tussen de gespeelde vertelling van het kind met en tot zichzelf en het met meesterschap gebrachte verhaal, dat ook weer gespeeld wordt. Een verhaal', aldus Dresden, 'wordt verteld en er wordt naar geluisterd. Het gaat direct van verteller naar toehoorder, het papier, van geschreven en gelezen verhaal, komt er niet bij te pas.' Je zou dus kunnen zeggen dat een geschreven verhaal eigenlijk een 'afwijkende vorm is van wat het vertellen behoort te zijn'. Tijdens het vertellen van een verhaal ervaar je immers de eigen interpretatie en de persoonlijke betrokkenheid optimaal. Bij een geschreven verhaal zijn 'weliswaar intonatie, gebaren en de warmte van de menselijke aanwezigheid verdwenen.

De winst is dat men een hanteerbaar en herhaalbaar geheel overhoudt. Door de lichamelijkheid zo veel mogelijk uit het vertellen te verwijderen vervormt men ongetwijfeld deze functie, maar wint men aan duurzaamheid.' Dresdens pleidooi laat zien hoe wezenlijk het vertelde verhaal is en hoe belangrijk het is voor het persoonlijk contact van de luisteraar met degene die zijn levenservaringen deelt. Dat geldt uiteraard ook voor elke serieuze interviewer of onderzoeksjournalist. Het is inclusief ook een bevestiging 'met terugwerkende kracht', of nog mooier gezegd, *avant la lettre*, voor het biografisch werken of het biografisch coachen, dat immers plaatsvindt tijdens persoonlijke ontmoetingen met één of meerdere deelnemers ...

Biografieën in soorten

We kennen op de eerste plaats biografieën van meestal gerenommeerde mensen als geschreven levensverhalen. Daarnaast waren er tot voor kort encyclopedieën en biografische woordenboeken die op alfabet veelal kort en bondig een overzicht gaven van de meest bekende mensen die in de loop van de geschiedenis hun sporen hebben nagelaten. In onze tijd vinden we al die gegevens bijna moeiteloos online. ⁴⁾

Uiteraard is het theater een uitgelezen plek om van dichtbij het menselijke bestaan in al zijn schakeringen te kunnen aanschouwen. Er zijn intussen diverse vormen van biografische theater ontwikkeld, zoals documentair theater, realitytheater en verteltheater. Het is te veel om de biografische, en ook meer en meer autobiografische, producties op te noemen. Twee voorbeelden van hoge kwaliteit: Pip Utton, een van 's werelds beste en meest gevierde theaterartiesten, is vooral bekend geworden door zijn biografisch solothear. Deze Engelse steracteur is als geen ander in staat om historische figuren op het toneel tot leven te wekken. Enkele voorbeelden zijn Chaplin en Dylan. In Nederland heeft vooral Helmert Woudenberg van zich doen spreken door zijn indrukwekkende biografische en autobiografische geschreven en uitgevoerde monodrama's. Zo speelde hij in 2016 in *Landverrader* zijn grootvader Hendrik Jan, die tijdens de bezetting door de Duitsers werd benoemd tot leider van het Nederlandse Arbeidsfront. In 2023 speelde hij zijn zestiende solo, toneelspeler Louis Bouwmeester.

Er zijn echter ook andere expressieve middelen dan het geschreven of gesproken woord waardoor biografieën worden samengesteld. De biopic is daar een mooi voorbeeld van. Een *biopic* is een biografische film die het leven van één of meer bestaande personen vertelt. Het woord is een Engelse samenvoeging van *biographical* en *picture*. Sinds de jaren tachtig van de afgelopen eeuw zijn biografische films populair geworden. Bijzondere voorbeelden daarvan zijn *Die Manns*, over het leven van de Duitse auteursfamilie Mann en *Frieda*, de Mexicaanse kunstschilder Frieda Kahlo.

Beeld uit de serie Up.

Ook binnen het genre documentaires zijn er juweeltjes te vinden, zoals de negendelige reeks *Up* van 7 tot 63 jaar, de veelgeprezen en meest beroemde biografische documentaire uit de geschiedenis van filmmaker Michael Apted. Daarnaast is er intussen een overvloed van biografische films en heden ten dage ook biografische potcasts. Bij Wikipedia worden er bij 'Categorie biografische film' wel een paar honderd genoemd.

De muziekliteratuur kent al een eeuwenlange traditie om geliefde componisten te gedenken in de vorm van een *in memoriam*. Dat zijn meestal geen verhalen over het leven van een toondichter, maar een bijzondere compositie. Zo schreef Josquin des Prez in 1497 *La Déploration* bij de dood van zijn voorganger Johannes Ockeghem. Van recentere datum is *Cantus*

in Memoriam Benjamin Britten uit 1977 door de Estlandse componist Arvo Pärt. Binnen het genre opera bestaat een groot aantal titels die het leven van een bijzondere persoon uitbeelden, zoals Benvenuto Cellini van Hector Berlioz (1838), Palestrina van Hans Pfitzner (1917), Jeanne au Bûcher – over Jeanne d’Arc – van Arthur Honegger (1938) en François d’Assise van Olivier Messiaen (1985).

Scène uit Jeanne au Bûcher van Arthur Honegger.

Ook al zijn er verschillende nieuwe vormen van (auto)biografieën ontstaan – zoals eigentijdse egodocumenten, de verhalen van de *sociale media*, het bijhouden van een dagboek via een weblog –, het werk van een *schrijvende biograf* is nog steeds de meest in het oog springende vorm. De belangstelling voor zowel (auto)biografieën uit het literaire genre als ook allerlei varianten daarvan, zoals memoires en terugblikken op bijzondere levenservaringen van bekende, maar ook onbekende mensen, is de laatste jaren flink toegenomen. Opleidingen en cursussen in (auto)biografisch schrijven zijn intussen al flink ingeburgerd.

Waar komt die grotere interesse vandaan?

Elke keer als ik op onderzoek uitga wat de diepere oorzaken zijn van deze ontwikkeling en de toegenomen interesse voor het persoonlijke wel en wee ontdek ik weer nieuwe redenen. Verschillende emancipatiebewegingen hebben daartoe zeker bijgedragen. Dat begon al bij de arbeidersbeweging en de emancipatie van de katholieken in het begin van de vorige eeuw. Vanuit de verschillende golven van de vrouwenemancipatie is het aandeel aanzienlijk te noemen. De sterke individualisering en behoefte aan authenticiteit binnen onze samenleving sinds de jaren zestig hebben het eigen levensverhaal meer onder de aandacht gebracht. In *De verhalen die wij leven* van Ernst Bohlmeijer lees ik dat het verdwijnen van de Grote Verhalen, de psychologische consequenties van het leven zonder Genesis en hiernamaals, de toegenomen individuele vrijheid én angst de achtergrond vormen voor de opkomst van persoonlijke levensverhalen. In een aantal interviews met enkele groten der aarde hoorde VPRO-journalist Wim Kayzer van hen dat ze in een maatschappij die God en ideologie dood heeft verklaard op zoek moeten naar hun eigen, authentieke bronnen van zingeving.

Doordat we onszelf als individu vooropzetten, zijn we volgens de Engelse wijsgeer Roger Scruton ongelukkig geworden, wat ook vaak het thema is van de moderne literatuur. 'We moeten ons weer onderdeel gaan voelen van een groter geheel,' aldus Scruton, 'een diepmenselijk verlangen, dat ook in het religieuze en ideologische niemandsland van de 21ste eeuw algemeen opgeld doet.'⁵⁾ De visie van historica en sociologe Jolanda Withuis is opmerkelijk. In een interview zegt zij dat we 'als samenleving er nog niet in geslaagd zijn het sociale en levensbeschouwelijke gat te vullen dat de ontzuiling heeft geslagen'.⁶⁾ In eigentijdse en experimentele vormen van ontmoeting, waar deelnemers ook zingeving centraal stellen, staat het persoonlijke levensverhaal vaak in aanzien. De indertijd verzuilde levensstijl was weliswaar breed georiënteerd, maar door de toenmalige normen en tradities veelal conventioneel. In kerkelijke verenigingen, scholen, vakverenigingen en sportclubs vanuit de eigen levensovertuiging ontmoette men elkaar en had men veelal dezelfde uitgesproken ideeën over het leven van alledag. Persoonlijke ervaringen werden toen nog maar mondjesmaat gedeeld. Ik herinner mij uit mijn jeugd nog heel goed wat men daarvan vond: *we hangen de vuile was niet buiten!*

Biografische methode

Ook vanuit de geesteswetenschappen is de aandacht voor dit specifieke genre binnen de literatuur groter geworden. Dat resulteerde onder meer door het toenemend aantal biografieën dat als dissertatie verschijnt. Sinds nog niet zo lange tijd functioneert het *Biografie Instituut* van de Rijksuniversiteit Groningen. Dat voorziet vooral in de behoefte aan theorievorming, mede door de oprichting van de *Leerstoel Geschiedenis en Theorie van de Biografie*. 'Het Instituut verricht onderzoek op diverse niveaus: onderzoek naar bronnen, naar narratieve vormen en sociaalculturele context, en streeft naar theoretische publicaties betreffende het genre biografie. De biografische methode biedt de mogelijkheid om specifieke onderzoeksvragen te stellen en op die manier tot andere resultaten te komen. De parapluvraag van elke biografie is: voegt onze kennis van het persoonlijk leven van een bepaald individu iets toe aan het begrip van zijn publieke wapenfeiten. Zo zijn de kinderjaren vaak een incubatietijd voor later in het leven ontwikkelde opvattingen.' ⁷⁾

De term *biografische methode* is intussen een meervoudig begrip geworden dat enerzijds omschreven kan worden 'als een weg naar geldige kennis, van subjectieve definities en hun ontwikkelingen, aan de hand van persoonlijke documenten met het doel het sociale leven van 'binnenuit' te verklaren met de aandacht gericht op de historische dimensie'. ⁸⁾ Anders gezegd is 'de biografische methode wetenschappelijk onderzoek, dat werkt met levensverhalen opgeschreven of verteld in interviews. Deze methode heeft zich in de sociale menswetenschappen gevestigd als een subdiscipline die aanspraak maakt op algemene theorie, met name in de sociologie.' ⁹⁾

De migratiestudie *The Polish Peasant in Europe and America* van William Isaac Thomas en Florian Znaniecki (1918-1920) aan de Universiteit van Chicago kan worden beschouwd als het begin van het sociologisch-biografisch onderzoek, dat in die tijd tot grote bloei kwam maar door de Tweede Wereldoorlog een teruggang beleefde. Vanaf de jaren zeventig was er in de sociologie een toenemende terugkeer naar het werk van de Chicago School. Dit leidde tot een ware boom of hausse in interpretatief biografisch onderzoek, vooral in de Duitstalige, maar ook in de internationale sociologie.

Het biografisch academisch onderzoek bereikte een bijzonder hoogtepunt in de jaren 1920 en 1930 in de kring van Charlotte en Karl Bühler aan het Psychologisch Instituut van de Universiteit van Wenen. Charlotte Bühler pleitte voor empirische studies over kindertijd en jeugd in haar bekende werk uit 1933, *De menselijke levensloop als psychologisch probleem*.¹⁰⁾ Naast de biografische methode als wetenschappelijk onderzoek werd deze term ook in toenemende mate gebruikt voor een specifieke werkwijze in de uitvoeringspraktijk van de psychiatrie en psychologie. Een van de meest bekende varianten is de *biografische methode* van de Duitse filosoof en psychiater Karl Jaspers (1883-1969). In plaats van dat de behandelend arts op grond van alleen zijn waarnemingen en onderzoek een diagnose stelt, wordt de patiënt uitgenodigd om mondeling en/of schriftelijk zijn of haar bevindingen en ervaringen omtrent het ziektebeeld te beschrijven. Met behulp van deze methode konden professionals beter begrijpen wat er zich in het hoofd van hun patiënt afspeelde. Het werd in die tijd vooral gezien als een belangrijke toevoeging, omdat de patiënt daardoor meer betrokken werd bij de behandeling.

Alfons Chorus (1909-1998).

Psychologie van de menselijke levensloop

Alfons Chorus, een Nederlandse hoogleraar uit vroeger dagen, besteedde in zijn boek *Psychologie van de menselijke levensloop* uit 1959 aandacht aan de eerste schreden van de biografische methode uit het eind van de negentiende eeuw. Tijdens die periode ontstond in de toenmalige psychologie de zogenoemde 'biografische methode'. Vooral de visie van Dilthey en Spranger waren een stimulans voor de ontwikkeling van een meer geesteswetenschappelijke, op inzicht en begrip gerichte psychologie. Chorus stelde dat begrip en liefde voor het persoonlijke en uitbeelding van het eenmalige met meer zekerheid tot een werkelijke kennis van de menselijke persoonlijkheid zullen voeren dan het louter nabootsen van een natuurwetenschappelijke methodiek. Het is ook niet nodig om het gehele leven van een mens te beschrijven of uit te beelden, het gaat vooral om de relevantie, het betekenisvolle, het zinvolle en waardevolle in het leven, om datgene wat het leven richting geeft en daardoor ook bepalend is. Het leven wordt niet gemaakt door de feiten alleen, maar ook en vooral door de voorstelling die men zich ervan maakt, aldus Chorus. Het unieke van de mens ligt in belangrijke mate in zijn levensloop en in de ontwikkeling van zijn mogelijkheden. Hij vindt daarnaast dat in die levensloop zich iets wezenlijk menselijks openbaart dat vooral gekenmerkt wordt door het feit dat alleen de mens in staat is zijn geschiedenis te kennen.

Bij het werken met de levensloop is het noodzakelijk de actuele feiten en de huidige ervaringen vast te leggen. Hieraan verankerd kan men meer zicht verkrijgen op de betekenis van het verleden en de mogelijkheden voor de toekomst. De positie die de mens inneemt ten opzichte van zijn levensloop bepaalt mede hoeveel macht het verleden over hem heeft en hoe de toekomst tegemoet getreden wordt: als een open of een reeds ingevulde ruimte; als uitdagend of benauwend; als hoopgevend of bedreigend. De biografie is een eeuwenoud fenomeen en is nog steeds een bijzondere methode om de mens in zijn totaliteit te beschrijven of uit te beelden. We zien dat door de verbreding van het begrip *hermeneutiek* – volgens Dilthey een verschijnsel dat niet verklaard, maar in zijn betekenis verstaan moet worden als een beweging van buiten naar binnen, van de fysieke verschijningsvorm naar zijn geestelijke betekenis – en de ontwikkeling van de biografische methode, ook het persoonlijke levensverhaal van de gewone mens steeds meer aandacht krijgt in de menswetenschappen, aldus Chorus nu meer dan zestig jaar geleden.¹¹⁾

Onderzoekjournalistiek en biografie

De moderne onderzoeksjournalistiek heeft er intussen behoorlijk aan bijgedragen dat wederwaardigheden en ervaringen van bekende en andere in het oog springende mensen in diverse media voor het voetlicht verschijnen. Veelal vinden deze interviews plaats onder invloed van recente gebeurtenissen en is het belang van voorbijgaande aard.

Een voorbeeld van grote kwaliteit is het boek *Met open ogen* waarin de gesprekken van Matthieu Galay met de Franse schrijfster Marguerite Yourcenar worden beschreven. Dit boek is het resultaat van jarenlang contact tussen een literair criticus en een van de belangrijkste schrijfsters van Frankrijk uit de twintigste eeuw. Zij vertelt daarin over haar leven, het bijzondere contact met haar vader, over haar boeken, maar ook over thema's als vrijheid, eenzaamheid, passie, religie en dood. 'Over zichzelf spreken is voor haar: interpretatie geven van het leven zelf.'

Nog een naam wil ik zeker niet vergeten en wel de ongeëvenaarde interviewster Bibeb (1914-2010). Zij was een van de eerste journalisten die het aandurfde niet alleen te schrijven over zakelijke kanten van het functioneren van coryfeeën en andere mindere goden, maar die ook intensief in het privéleven dook, iets dat in die tijd absoluut nog niet gewoon was. Vanaf begin jaren vijftig tot circa 1997 heeft zij ongeveer zeshonderd diepte-interviews gepubliceerd met nationale en internationale beroemdheden in het toen nog als weekblad verschijnende *Vrij Nederland*. Zij bereidde haar vaak spraakmakende interviews gedegen voor. Ze vonden vaak in meerdere en urenlange sessies plaats. (Wat heb ik indertijd vaak genoten van haar boeiende gesprekken door mijn abonnement op *VN*.) Door haar grote betrokkenheid met haar gesprekspartners wist zij hen veelal tot openhartige uitspraken te brengen. Ik denk zeker dat deze en andere kwaliteitsinterviews van invloed zijn geweest op het feit dat huidige biografieën niet alleen meer gaan over dode, maar ook over levende en actieve protagonisten. Een bijzonder voorbeeld is *Een knipperend ogenblik: portret van Remco Campert*, dat Mirjam van Hengel nog tijdens zijn leven schreef en waarin ook de biograaf zelf een uitgesproken rol speelt!¹²⁾